

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית שבת פרשת וילך (שבת שובה) תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קכ"ג

היה לו להשגיח בהבת קול, וזה בכלל מה שאמרו חז"ל (פסחים פו:) כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה (זה השי"ת, בעל הבית של כל העולם), חוץ מצא, הגם שתשמע ח"ו שובו בנים וכו' חוץ וכו', לא תטה אוזן לדברים הללו ע"כ. ובאגרא דפירקא (אות א) הביא הדברים הללו גם מרבו החוזה מלובלין זצוק"ל, ואם היה אחר חוזר בתשובה היה מכופר לו עונן, והיה מגיע למעלה גדולה ע"כ. וכן הוא במדרש שמואל (אבות ד-כה) בשם הרמ"ק.

ולכאורה צריך ביאור, דכיון דאין לך דבר שעומד בפני בעלי תשובה (ירושלמי פאה א-א), איך יתכן קול מאחורי הפרגוד חוץ מאחר. ונראה דאיתא בגמרא (מנחות כט:) מפני מה נברא העולם בה"י, מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא. ומאי טעמא תליא כרעיה, דאי הדר בתשובה מעיילי ליה. וליעייל בהך, לא מסתייעא מילתא וכו' ע"ש. ונראה הכוונה כי בפתח התחתון אשר משם יוצאין לתרבות רעה, כאשר רוצה לשוב וליכנס חזרה, יש כמה קטרוגין וקישויים שמזדמן להבעל תשובה, ולא מסתייעא מילתא. על כן ה' ברוב חסדו פתח שער אחר למעלה, אשר שם אין קיטרוג, ומתוך פתח ההוא ידו פרוסה מתחת כנפי החיות לקבל בעלי תשובה (פסחים קיט.), ומשם הכרוז יוצא בכל יום שובו בנים שובבים, שפותחין לו פתח מוצנע למעלה, שמסייע לו לשוב. והנה תוספת פתיחה זו נמנע מאחר, אבל ליכנס בהפתח שמשם יצא, אין לך דבר שעומד בפני בעלי תשובה.

שובה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעונך (הושע יד-ב). וצריך ביאור אומרו 'עד ה' אלקיך', דנראה כמיותר, דכיון דאמר שובה ישראל כי כשלת בעונך, אם כן בודאי שהתשובה הוא עד ה' אלקיך.

ונראה דאיתא בגמרא (חגיגה טו) באחר, שהיה רבו של רבי מאיר, שיצא לתרבות רעה, ואמר לו רבי מאיר חזור בך, אמר לו והלא כבר שמעתי מאחורי הפרגוד, שובו בנים שובבים חוץ מאחר ע"כ. והנה מה שאמר תחלה שובו בנים שובבים, זהו לשון הנביא (ירמיה ג-יד), וברש"י שם שפירושו בנים מורדים ע"ש. אך יש בזה עוד כוונה. כי יתכן שהחוטא יחשוב מה יועיל לו תשובתו, הלא הוא עושה כן שנה אחר שנה, חוטא ושב, ואיך יקובל תשובה כזו. אבל האמת הוא, שהקב"ה מרבה לסלוח, כי אין גבול לרחמיו וחסדיו. ושמעתי לפרש מאמרם (יומא פה:) מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל, כי טהרת המקוה אין נפקא מינה כמה פעמים כבר נטמא וטיהר עצמו, כל זמן שנכנס למקוה גם אחר אלף פעמים, הוא יוצא טהור כמו שהיה מתחלה, כן הקב"ה מטהר את ישראל ע"כ. ולכן אמר 'שובו בנים שובבים', גם אם אתה עובר ושב, חוטא ועושה תשובה וחוזר חלילה, אין מעצור לקבלת התשובה, ושובו בנים שובבים.

אמנם אחר אין לו תקנה, ושובו בנים שובבים חוץ מאחר. ומבואר בשל"ה (שער האותיות עמק ברכה אות כג) דלא

שמונעין התשובה מהאדם, סוגרין לפניו הפתח היתירה שנפתח באות ה', ונעשה ממנה אות ח"ת, שניתוסף מספרו בשלשה, כי אות ה' הוי חמש, ואות ח' הוי שמונה. ואמר ה' למשה 'בא' אל פרעה, שיוסתם לפניו פתח התשובה של אות ה' ויעשה ממנו ח', כי אני הכבדתי את לבו, שאני מונע ממנו דרכי התשובה, 'למען שתי אותותי אלה', היינו מספר אותיות אלו של 'בא', אשים בקרבו, למנוע ממנו התשובה.

וזה מוסר השכל להחוטא שיזדרז לעשות תשובה, כל זמן שלא יהא שורת הדין נותן למנוע ממנו פתח התשובה. והנה יתכן שהאדם חושב שעדיין לא הגיע לידי מדה זו, שהרי מזמן לזמן עולה לפניו הרהורי תשובה. אבל זה אינו, כי גם לפרעה עלה בלבו הרהורי תשובה, ואמר חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי והרשעים (שמות ט-כז), אלא מניעת התשובה היא על עזיבת החטא, הוא מתחרט ומתודה אבל חסר לו האומץ לשנות את מעשיו. ודבר זה יש בהרבה בני אדם.

ועוד כי יתכן שמניעת התשובה היא רק על איזה חטא ועון פרטי שעשה, שזה החטא היה בו עון פלילי, ששורת הדין למנוע ממנו התשובה על זה, והגם שבשאר החטאים אין מונעין ממנו התשובה. וגם פרעה שהכביד ה' את לבו, היה רק על חטא פרטי במה ששיעבד ישראל. וגם זה דבר מצוי באדם, שיש לו חטא פרטי, שלא מתעורר לשוב עליה.

והיוצא לנו מזה, כי הקב"ה פותח שער לדופקי בתשובה, ויש סיוע מלמעלה המעוררו שובו בנים שובביים. אבל יש להזדרז לעשות תשובה בעוד מועד, כי יש עתים שנמנע ממנו זאת. ועל כן הזהיר הנביא שובה ישראל 'עד ה' אלקיך', כל זמן שעדיין ה' אלקיך מסייע לך להתשובה, שהפתח פתוח לך למעלה מאתערותא דלעילא, ולא תמתין בתשובתך, כי אז תהא התשובה קשה, ליכנס חזרה מהפתח הפתוח מלמטה, אשר על זה לא אסתייע מילתא תמיד. ■

ועל דרך זה נראה לבאר דברי הרמב"ם (ה' תשובה ו-ג) שכתב, ואפשר שיחטא האדם חטא גדול או חטאים רבים, עד שיתן הדין לפני דייני האמת, שיהא הפרעון מזה החוטא על חטאים אלו שעשה ברצונו ומדעתו, שמונעין ממנו התשובה, ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו, כדי שימות ויאבד בחטאו שיעשה. הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו (ישעיה ו-י) השמן לב העם הזה וגו'. וכן הוא אומר (דברי הימים ב לו-טז) ויהיו מלעיבים במלאכי האלקים ובחזים דבריו ומתעתעים בנביאיו, עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא, כלומר חטאו ברצונם והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע מהן התשובה שהיא המרפא. לפיכך כתוב בתורה (שמות ד-כא) ואני אחזק את לב פרעה, לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו שנאמר (שם א-י) הבה נתחכמה לו, נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד שנפרע ממנו. לפיכך חזק הקב"ה את לבו. ולמה היה שולח לו ביד משה ואומר שלח ועשה תשובה וכו', כדי להודיע לבאי העולם, שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא אינו יכול לשוב, אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו ע"כ.

והיינו גם כן על דרך זו, שבודאי אם רוצה לשוב וליכנס ממקום שיצא, לא נמנע התשובה, אלא מונעין ממנו הסיוע היתירה שפתחו לו פתח חדש למעלה שיוכל לחזור. יתכן שעל ידי גודל החטא יחסר לו הסיוע ההוא, אבל אין לך דבר שעומד בפני בעל תשובה, כאשר יתאמץ לחזור בתשובה לשוב בהדרך אשר משם יצא. נוכן מבואר מדברי הרמב"ם (ה' תשובה ד-א) שיש דברים שהעושה אותן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה, וסיים (שם ד-ו) שמכל מקום אין מונעין את התשובה, אלא אם עשה אדם תשובה מהן, הרי זה בעל תשובה, ויש לו חלק לעולם הבא ע"כ].

ובזה היה נראה לבאר מה שאמר ה' למשה, בא אל פרעה, כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו, למען שתי אותותי אלה בקרבו (שמות י-א). ויש לומר כי בשעה